

УКРАЇНА

(19) **UA** (11) **92335** (13) **U**
(51) МПК (2014.01)
C22B 15/00
C22B 3/18 (2006.01)

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ
ВЛАСНОСТІ
УКРАЇНИ

(12) ОПИС ДО ПАТЕНТУ НА КОРИСНУ МОДЕЛЬ

(21) Номер заявки: u 2014 02714	(72) Винахідник(и): Блайда Ірина Андріївна (UA), Васильєва Тетяна Володимирівна (UA), Слюсаренко Лариса Іванівна (UA), Іваниця Володимир Олексійович (UA), Абішева Зінеш Садировна (KZ), Тастанов Ербулат Адіятович (KZ), Малімбаев Умбет Султанович (KZ), Абдулвалієв Рінат Анварбекович (KZ)
(22) Дата подання заявки: 18.03.2014	
(24) Дата, з якої є чинними права на корисну модель: 11.08.2014	
(46) Публікація відомостей про видачу патенту: 11.08.2014, Бюл.№ 15	(73) Власник(и): ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І.І. МЕЧНИКОВА, вул. Дворянська, 2, м. Одеса, 65082 (UA)

(54) СПОСІБ БІОВИЛУГОВУВАННЯ МІКРОКІЛЬКОСТЕЙ МІДІ З ТЕХНОГЕННИХ ВІДХОДІВ**(57) Реферат:**

Спосіб біовилуговування мікрокількостей міді з техногенних відходів включає чанове біовилуговування з використанням окислювальної діяльності мікроорганізмів *Thiobacillus ferrooxidans*, що включає обробку твердої фази культуральною рідиною^{9K} з залізом при рН 1,8-2,0. Процес проводять в умовах від'ємно-доливного культивування при співвідношенні твердої і рідкої фаз Т:Р=1:3 протягом 21 доби, як посівний матеріал використовують аборигенну мікробіоту відходів з титром 10^7 кл/см³, а перед біовилуговуванням відходи обробляють двома об'ємами (Т:Р=1:2) 0,5 %-го розчину фосфорної кислоти.

UA 92335 U

Корисна модель належить до біогідрометалургії кольорових металів, а саме до вилучення мікрокілностей міді в комплексі з германієм із техногенних відходів вугільної промисловості, і може використовуватись на підприємствах металургії та енергетики.

В силу геохімічних особливостей вугілля всіх родовищ земної кулі містять такі рідкісні і кольорові метали, як германій, галій, мідь, цинк та ін. Це дозволяє розглядати продукти збагачення і спалювання вугілля як сировину для їх виробництва. Оскільки вміст міді в цих техногенних відходах нижче, ніж у природних рудах, економічно виправданим може бути лише комплексне вилучення цінних металів з високими показниками при мінімальних ресурсних витратах.

Одна з таких можливостей переробки відходів - бідної нерентабельної сировини - пов'язана з їх біологічним вилуговуванням за допомогою мікроорганізмів і продуктів їх життєдіяльності.

Досягнутий рівень технології переробки відходів і вилучення з них цінних металів характеризується наступними прикладами.

Відомий спосіб кучного вилуговування металів з відвалів гірських порід гірничо-рудних підприємств [Патент 2188872 РФ, опубл. 10.09.2002]. Для моделювання процесу кучного вилуговування в циліндричну колону завантажували 200 кг гірської породи відвалу гірничо-рудного підприємства, що працює на сульфідній поліметалічній сировині і містить, %: Cu - 0,07; Zn - 0,36; Fe - 2,76; $S_{\text{зар.}}$ - 1,68; Ge - не визначено (н/в). Завантажену гірську породу протягом 12 місяців зрошували оборотними розчинами при щільності зрошення 10 $\text{дм}^3/\text{т}$ на добу. Окислення металів у тілі відвалу киснем повітря каталізувалося аборигенними мікроорганізмами *Thiobacillus ferrooxidans*. Продукційні розчини на виході з колони мали pH 1,9-2,2 і містили, мг/дм^3 : Cu - 25-75; Zn - 300-900; Fe - 1000-1400; Ge - н/в. Ці розчини обробляли сірчистим натрієм до pH 4,0-4,5 для випадіння осаду мідно-цинкового концентрату, який накопичували після фільтрації через шар піску. Фільтрат подавали в оборот на зрошення. Концентрат містив 4-5 % Cu та 53-55 % Zn. Вилучення металів з гірської породи в продукційні розчини склало: 19,5 % Cu і 43,7 % Zn, в концентрат відповідно 17,6 % Cu і 39,3 % Zn. Недоліками відомого способу є тривалість проведення процесу (12 місяців), яке є характерним для технології кучного вилуговування, і низький ступінь вилучення міді (19,5 % в розчин та 17,6 % в концентрат).

Відомий спосіб вилучення міді виділеними штамми *Acidithiobacillus ferrooxidans* з відходів флотаційного збагачення мідно-цинкової руди [О.Н. Логинов, М.Д. Бакаева, Н.Н. Силищев. Новые штаммы микроорганизмов для эффективного выщелачивания цветных металлов из сульфидных руд// Известия Уфимского научного центра РАН. - 2011. - №3-4. - С.47-51]. Процес проводили на лабораторній моделі кучного біовилуговування. Для цього 2 кг відходів руди, яка містила 0,052-0,224 % міді, змішували з 50 см^3 водної суспензії бактерій з титром 10^6 кл/см³, потім засипали на скляний лоток з отворами і поміщали в ємність з 4 дм^3 живильного середовища наступного складу, г/дм^3 : $(\text{NH}_4)_2\text{SO}_4$ - 0,132; $\text{MgCl}_2 \cdot 6\text{H}_2\text{O}$ - 0,053; $\text{CaCl}_2 \cdot 2\text{H}_2\text{O}$ - 0,147; KH_2PO_4 - 0,27; pH 1,8 (H_2SO_4). Ємності інкубувались при температурі 25 °C протягом 21 доби з примусовою аерацією, періодичним перемішуванням руди і підтриманням pH 1,8-2,5. Ступінь вилучення міді в розчин в процесі вилуговування складало 36-41 %. Дані про виділення супутніх металів не наводяться. Недоліками відомого способу є низький ступінь вилучення міді в розчин і відсутність попутного комплексного вилучення інших цінних металів сировини.

Найбільш близьким технічним рішенням до корисної моделі, що пропонується, є спосіб [Санакулов К.С. та ін. Проблемы утилизации хвостов флотации биотехнологическими методами// Горный вестник Узбекистана. - 2003. - №4(15). - С.11-17], вибраний як прототип, згідно з яким біовилуговування міді ведуть з відвальних хвостів мідної збагачувальної фабрики наступного складу, %: Cu - 0,11; Zn - 0,02; Fe - 3,80; $S_{\text{зар.}}$ - 1,54; SiO_2 - 63,0; Al_2O_3 - 13,0; Ge - н/в. Процес ведуть в режимі "протока-пауза" в колонах (прототип чанового вилуговування) культуральною рідиною 9К з 4,8-5,2 г/дм^3 Fe^{+3} , адаптованою виділеною культурою *Thiobacillus ferrooxidans* з титром 10^9 кл/см³ при співвідношенні твердої і рідкої фаз Т:Р=1:10, pH 1,6-2,0. За 30 діб у результаті 12 циклів пропускання культуральної рідини в кількості 0,5 дм^3 за цикл досягалось вилучення міді в розчин на 76-82 % залежно від "лежалості" хвостів. Дані про виділення супутніх металів не наводяться. Недоліками відомого способу є відсутність попутного комплексного вилучення інших цінних металів сировини, тривалість проведення процесу, не надто високий ступінь вилучення міді в розчин, отримання розчинів з низькою концентрацією міді (як результат Т:Р=1:10), що ускладнює надалі технологію отримання концентрату міді великими об'ємами продукційних і стічних розчинів. Суттєвим недоліком способу є необхідність попереднього виділення культури штаму, його адаптація до обраної сировини та необхідність періодичного пересіву для підтримки життєдіяльності, що ускладнює технологію в цілому.

В основу корисної моделі поставлена задача розробки способу біовилуговування мікрокілностей міді з техногенних відходів шляхом використання окислювальних властивостей

власної мікробіоти. Цей спосіб повинен забезпечувати високий ступінь вилучення міді в комплексі з супутнім рідкісним металом германієм та можливість отримання розчинів з порівняно високими концентраціями цінних металів для подальшого переведення їх в концентрат.

Поставлена задача вирішується тим, що біовилуговування мікрокількостей міді з техногенних відходів, яке включає чанове біовилуговування з використанням окислювальної діяльності мікроорганізмів *Thiobacillus ferrooxidans*, що включає обробку твердої фази культуральною рідиною 9К з залізом при рН 1,8-2,0, і відрізняється тим, що процес проводять в умовах від'ємно-доливного культивування (заміна кожні 7 діб 1/3 об'єму мінерального середовища свіжою порцією) при співвідношенні твердої і рідкої фаз Т:Р=1:3 протягом 21 доби, як посівний матеріал використовується аборигенна мікробіота відходів з титром 10^7 кл/см³, а перед біовилуговуванням відходи обробляють двома об'ємами (Т:Р=1:2) 0,5 %-го розчину фосфорної кислоти, що забезпечує максимальну активність власних мікроорганізмів *Thiobacillus ferrooxidans*. У результаті такої обробки відходів відбувається вилучення в розчин не менше 91,5 % міді, 89,2 % германію і утворюються розчини з концентрацією до 150,0 мг/дм³ міді та до 40 мг/дм³ германію.

Ознаками, що збігаються з прототипом, є застосування для вилучення міді з відходів методу чанового біовилуговування з використанням окислювальної діяльності мікроорганізмів *Thiobacillus ferrooxidans*, обробку твердої фази ведуть культуральною рідиною 9К з залізом при рН 1,8-2,0.

Ознаками, що відрізняють запропонований спосіб від прототипу є те, що процес проводять в умовах від'ємно-доливного культивування (заміна кожні 7 діб 1/3 об'єму мінерального середовища свіжою порцією) при співвідношенні Т:Р=1:3, протягом 21 доби, як посівний матеріал використовується аборигенна мікробіота відходів з титром 10^7 кл/см³, перед біовилуговуванням відходи обробляють двома об'ємами (Т:Р=1:2) 0,5 %-го розчину фосфорної кислоти, що сприяє активізації вилуговуючої активності власної хемолітотрофної ацидофільної мікробіоти, зокрема представників роду *Thiobacillus ferrooxidans*, за рахунок видалення органіки з поверхні техногенних субстратів і, як наслідок, зниження активності гетеротрофних бактерій, присутніх в аборигенній мікробіоті вихідної сировини у великій кількості. Ці умови забезпечують високий ступінь вилучення міді в комплексі з супутнім рідкісним металом германієм та можливість отримання розчинів з порівняно високими концентраціями цінних металів для подальшого переведення їх в концентрат.

Процес здійснюється наступним чином.

Техногенні відходи, що підлягають переробці, перед біовилуговуванням обробляють двома об'ємами 0,5 %-го розчину фосфорної кислоти (Т:Р=1:2). Оброблений субстрат поміщають в ємність для біовилуговування (прототип чану), в який додають поживне середовище 9К з залізом з розрахунку забезпечення співвідношення Т:Р=1:3, доводять рН суміші до 1,8-2,0 за допомогою 0,1 N розчину H₂SO₄. Початком процесу вважають досягнення титру аборигенної мікробіоти 10^7 кл/см³, основу якої в даних умовах складають хемолітотрофні ацидофільні мікроорганізми, зокрема представники роду *Thiobacillus ferrooxidans*. Процес триває 21 добу, кожні 7 діб 1/3 об'єму розчину замінюють свіжою порцією вилуговуючого розчину мінерального середовища 9К з залізом та контролюють титр аборигенної мікробіоти. Після закінчення процесу проводять аналіз розчинів на зміст міді та германію. Для отримання міді та германію з розчинів використовують відомі процеси - екстракцію, сорбцію, електроліз, осадження тощо.

Приклад 1.

1. Для вилучення металів використовували золу від спалювання енергетичного вугілля на Ладжинській ТЕС наступного складу, мас. %: Cu - 0,045; Ge - 0,013; Zr - $23,7 \cdot 10^{-3}$; Ga - $18,0 \cdot 10^{-4}$; Ni - $5,0 \cdot 10^{-3}$; Mn - 0,050; Fe-9,7; Al - 3,9; Si - 12,1.

2. Перед біовилуговуванням 50,0 г золи обробляли 100,0 см³ 0,5 %-го розчину фосфорної кислоти.

3. Як розчин для вилучення міді і германію використовували поживне середовище 9К з залізом складу, г/дм³: (NH₄)₂SO₄ - 3,00; Ca(NO₃)₂ - 0,01; MgSO₄ - 0,50; K₂HPO₄ - 0,10; KCl - 0,01; Na₂S₂O₃ - 5,00; Fe²⁺ - 8,85; вилуговуючий розчин готували на водопровідній воді. Значення рН = 1,8-2,0 підтримували додаванням 0,1 N розчину H₂SO₄.

3. Процес біовилуговування здійснювали у скляних ємностях об'ємом 0,5 дм³, до яких вносили 50,0 г золи, обробленої розчином фосфорної кислоти, і додавали 150,0 см³ вилуговуючого розчину. Початком процесу вважалось досягнення титру аборигенної мікробіоти 10^7 кл/см³.

4. Через кожні 7 діб 50,0 см³ розчину замінювали свіжою порцією вилуговуючого розчину та контролювали титр аборигенної мікробіоти.

5. Термін вилугування - 21 доба.

Хімічний аналіз розчинів показав, що завдяки умовам проведення процесу з 50,0 г твердої фази золи, яка містила 22,5 мг міді та 6,5 мг германію до розчину перейшло 20,6 мг міді (що відповідало 91,56 %) та 5,8 мг германію (що відповідало 89,23 %) та утворилися розчини з концентрацією 137,3 мг/дм³ міді та 38,7 мг/дм³ германію.

Приклад 2.

1. Для вилучення металів використовували відвали центральної збагачувальної фабрики Львівсько-Волинського вугільного басейну наступного складу, мас. %: Cu - 0,041; Ge - 0,010; Zr - $17,3 \cdot 10^{-3}$; Ga - $48,9 \cdot 10^{-4}$; Ni - $38,6 \cdot 10^{-4}$; Mn - 0,045; Fe - 17,8; Al - 5,1; Zn - $62,1 \cdot 10^{-4}$; Pb - $35,6 \cdot 10^{-4}$.

2. Перед біовилугуванням 50,0 г відвалу обробляли 100,0 см³ 0,5 %-го розчину фосфорної кислоти.

3. У якості розчину для вилучення міді і германію використовували поживне середовище 9К з залізом складу, г/дм³: (NH₄)₂SO₄ - 3,00; Ca(NO₃)₂ - 0,01; MgSO₄ - 0,50; K₂HPO₄ - 0,10; KCl - 0,01; Na₂S₂O₃ - 5,00; Fe²⁺ - 8,85; вилугувуючий розчин готували на водопровідній воді. Значення pH = 1,8-2,0 підтримували додаванням 0,1 N розчину H₂SO₄.

4. Процес біовилугування здійснювали у скляних ємностях об'ємом 0,5 дм³, до яких вносили 50,0 г відвалу, обробленого розчином фосфорної кислоти, і додавали 150,0 см³ вилугувуючого розчину. Початком процесу вважалось досягнення титру аборигенної мікробіоти 10⁷ кл/см³.

5. Через кожні 7 діб 50,0 см³ розчину замінювали свіжою порцією вилугувуючого розчину та контролювали титр аборигенної мікробіоти.

6. Термін вилугування - 21 доба.

Хімічний аналіз розчинів показав, що завдяки умовам проведення процесу з 50,0 г твердої фази відвалу, який містив 20,5 мг міді та 5,0 мг германію до розчину перейшло 18,8 мг міді (що відповідало 91,71 %) та 4,5 мг германію (що відповідало 90,00 %) та утворилися розчини з концентрацією 125,3 мг/дм³ міді та 30,0 мг/дм³ германію.

Як впливає з наведених прикладів, спосіб, який пропонується, забезпечує високий ступінь вилучення міді в комплексі з супутнім рідкісним металом германієм та можливість отримання розчинів з порівняно високими концентраціями цінних металів для подальшого переведення їх в концентрат відомими методами (сорбція, осадження, електроліз і т.д.).

ФОРМУЛА КОРИСНОЇ МОДЕЛІ

Спосіб біовилугування мікрокількостей міді з техногенних відходів, який включає чанове біовилугування з використанням окислювальної діяльності мікроорганізмів *Thiobacillus ferrooxidans*, що включає обробку твердої фази культуральною рідиною^{9К} з залізом при pH 1,8-2,0, який **відрізняється** тим, що процес проводять в умовах від'ємно-доливного культивування при співвідношенні твердої і рідкої фаз Т:Р=1:3 протягом 21 доби, як посівний матеріал використовують аборигенну мікробіоту відходів з титром 10⁷ кл/см³, а перед біовилугуванням відходи обробляють двома об'ємами (Т:Р=1:2) 0,5 %-го розчину фосфорної кислоти.

Комп'ютерна верстка А. Крулевський

Державна служба інтелектуальної власності України, вул. Урицького, 45, м. Київ, МСП, 03680, Україна

ДП "Український інститут промислової власності", вул. Глазунова, 1, м. Київ – 42, 01601